

ОБЛІК ГРОШОВИХ РОЗРАХУНКІВ У РІЗНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛАХ

Охарактеризовано результати досліджень різних літературних джерел в частині обліку грошових розрахунків. Розглянуто проблемні питання, які виділяються авторами у науковій літературі щодо грошових розрахунків

Ключові слова: облік, контроль, грошові потоки, грошові розрахунки

Постановка проблеми. Наукова література є дуже важливим аспектом під час будь-якого дослідження, адже саме в ній сучасні вчені, дослідники і науковці, висвітлюють актуальні проблеми, що пов'язані з певним об'єктом. Для детального дослідження актуальних питань і проблем, що пов'язані з грошовими розрахунками та грошовими потоками, необхідно дослідити наукову, періодичну літературу та дисертаційні роботи з даних питань.

Аналіз результатів останніх досліджень і публікацій. Проблемні питання, пов'язані з грошовими потоками, висвітлюються багатьма науковцями, такими як: Н.С. Барабаш, Ю.О. Біндосова, В.В. Варівка, В.О. Гавриленко, П.Л. Гринько, А.М. Кабацька, О.І. Кащенко, А.Ю. Кириченко, К.М. Кулик, Т.В. Литвинчук, І.М. Макарчик, С.М. Мироненко, О.В. Моцак, І.В. Олексюк,

К.В. Орехова, О.В. Панченко, О.В. Сташук, В.В. Томчук, В.А. Туржанський, Ф.П. Федишин.

Тому аналіз наукової літератури потрібен для виявлення актуальних проблем і питань, пов'язаних з грошовими розрахунками та грошовими потоками.

Мета дослідження – провести дослідження різних літературних джерел в частині обліку грошових розрахунків.

Викладення основного матеріалу. Провівши дослідження актуальних питань і проблем, що пов'язані з грошовими розрахунками і грошовими потоками, які розглядають вчені в наукових журналах, досліджено 70 наукових статей, в яких вчені описують і розглядають різні аспекти, що стосуються грошових потоків і розрахунків. Основні напрями дослідження грошових розрахунків і грошових потоків наведено на рис. 1.

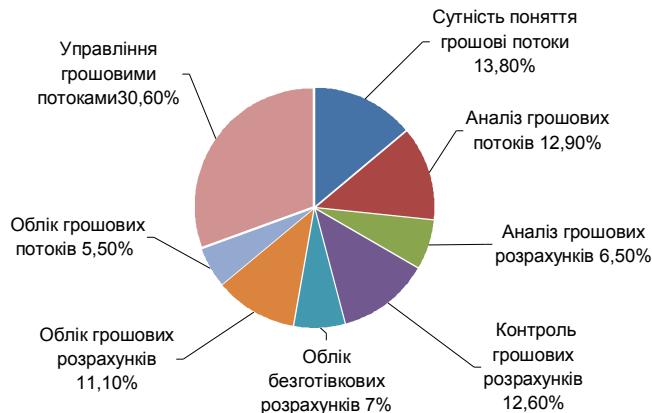

Рис. 1. Проблемні питання, розглянуті у науковій літературі щодо грошових потоків та грошових розрахунків

Найбільшу увагу, приблизно 31%, в науковій літературі приділено проблемам управління грошовими розрахунками та потоками. Даній проблемі увагу приділяють багато сучасних науковців, а саме: Ю.О. Біндосова, О.С. Бондаренко, Ю.О. Єрешко, А.М. Кабацька, С.О. Коваленко, Т.В. Литвинчук, С.М. Мироненко, О.В. Моцак, О.В. Панченко, О.В. Сташук, О.М. Шевчук, та інші. Це питання є проблемними оскільки не існує єдиної методики управління грошовими потоками, до того ж на управління впливає велика кількість різних факторів, таож великий вплив має специфіка діяльності підприємств, особливості галузі, в якій працює підприємство, тому це питання широко досліджується вченими. Досить велика кількість науковців пропонують власні методики управління грошовими потоками підприємства, але дані методики не є досконалими, оскільки розроблені лише в теорії і не враховують всіх необхідних практичних аспектів. Розроблення єдиної методики управління є неможливим, але можливо сформувати загальні принципи та етапи, на основі яких здійснюватиметься управління грошовими розрахунками та потоками. Дослідники розуміють наскільки важливим є управління грошовими потоками для будь-якого підприємства, тому що правильне управління ними забезпечить ефективне використання грошових коштів, підвищить ліквідність і платоспроможність підприємства, дозволить розширити свої фінансові можливості і зменшити можливості дефіциту грошових коштів.

Також велику увагу дослідники приділяють проблемам неоднозначності тлумачення сутності поняття "грошові потоки". Дослідженням цього питання займались такі науковці: О.В. Гриківська, П.Л. Гринько, Ю.О. Єрешко,

С.О. Коваленко, К.М. Кулик, К.В. Орехова, О.В. Прокопець, В.В. Скоробогатова, Ф.П. Федишин. Вітчизняні та закордонні вчені по-різному підходять до трактування поняття "грошові потоки", наслідком цього є різні підходи до управління ними. Через не визначеність, в складі грошових потоків виникають ускладнення для проведення ефективного аналізу та ефективного управління грошовими потоками.

Значна кількість наукових праць присвячена теоретичному і практичному вирішенню питань економічного аналізу грошових потоків – 12%. Питання, пов'язані з аналізом грошових потоків, досліджували наступні вчені: Н.С. Барабаш, Н.В. Васюк, О.І. Кащенко, О.І. Кріп, Т.В. Литвинчук, І.М. Макарчик, М.О. Никонович, І.Б. Хома, Т.М. Шамай, В.В. Ясишева та ін. Розглянувши і проаналізувавши наукові статті, присвячені аналізу грошових потоків, можна зробити висновок, що вчені по-різньому підходять до формування системи показників для проведення аналізу, і цим формують різноманітність етапів організації і проведення аналізу. Тому важливим є узагальнення і систематизація різних підходів до аналізу грошових потоків. Серед досліджених наукових журналів в частині питання аналізу грошових розрахунків, приділено не достатньо уваги всього 6,5 %. Дане питання розглядали: Є.Ю. Ткаченко, І.В. Орлов, О.А. Зоріна та інші. Тому необхідно більш детально провести розгляд даного питання.

Також суттєву увагу приділено питанням обліку – 11,6 % і контролю грошових розрахунків – 12 %. Проблемам розвитку теорії та практики бухгалтерського обліку грошових розрахунків присвячено ряд праць вітчизняних учених-економістів, зокрема: Н.А. Бондаренко, О.П. Левченко, О.О. Вербицька, І.О. Кащенко, та ін. Дані

дослідники пропонують різні варіанти для формування інформації в обліку і складання звітності. Але зважаючи на динамічність облікової системи, постійні зміни законодавчої бази та перехід на міжнародні стандарти, постає необхідність дослідження та вдосконалення облікового відображення грошових розрахунків.

Проблеми контролю грошових розрахунків розкриті в працях О.І. Кащенко, Н.В. Бондарчук, Д.Л. Кузьміна, Є.В. Дейнеко та інших. В роботах наведені актуальність даної проблеми, методи здійснення контролю, розроблені та запропоновані нові способи контролю. Враховуючи проведені дослідження, існує необхідність уточнення й реалізації теоретичних положень і розробки практичних рекомендацій з організації внутрішнього контролю грошових розрахунків на підприємствах. Оскільки дана категорія є важливою для прийняття ефективних управлінських рішень, а це можливо лише за умови володіння необхідною інформацією про стан розрахунків підприємства із своїми контрагентами, та про рух грошових коштів. Проте найменшу увагу приділено дослідженню питань обліку і контролю грошових потоків. Це питання досліджували такі науковці: Н. Г. Виговська, В.О. Гавриленко, А.М. Кабацька, О.П. Левченко, О.В. Мицак, І.В. Олексюк, О.В. Панченк, В.А. Туржанський. Можливо це пов'язано з тим, що грошові потоки здебільшого розглядаються у менеджменті або в системі управлінського обліку, а інформацію про них використовують для аналізу діяльності підприємства, його платоспроможності та ін.

На нашу думку, питання обліку і контролю грошових потоків є дуже важливим і необхідним, оскільки вся необхідна інформація про рух коштів формується в

Таблиця 1. Актуальні проблеми, що розглядаються в дисертаційних роботах

№	Автор	Проблемні питання, що розглядаються у дисертаційних роботах, щодо грошових потоків та грошових розрахунків							
		Поняття	Класифікація	Документування	Аналіз	Облік	Контроль	Відображення в звітності	Управління
1	Паньков А.Е.	+	+	-	-	-	+	-	-
2	Лазарєва А. В.	+	-	-	+	-	-	-	+
3	Соколова А. А.	+	-	+	+	-	-	+	+
4	Ясишена В.В.	+	-	-	+	-	-	+	-
5	Шевчук В. Р.	-	-	-	-	+	-	+	-
6	Дубенко Н.В.	+	-	+	-	-	-	-	-
7	Хлевицька Т. Б	-	-	-	-	+	-	-	-
8	Жалко О.В.	-	+	-	-	-	-	-	-
9	Твердохлібова Д.В	-	+	-	-	-	-	-	+
10	Перловська Н. В.	-	+	-	-	-	-	-	+
11	Яструбецька Л. С.	-	+	-	+	-	-	-	+
12	Пулянович О.В	-	+	-	-	-	-	-	+
13	Єрошина О.В	-	+	-	-	-	-	-	+
14	Шестова І. А.	-	+	-	+	-	-	-	+
15	Долгальва М.О.	-	+	+	-	+	-	-	+
16	Драч В. І.	-	+	-	+	-	-	-	+
17	Крічевець К.О.	-	+	-	+	-	-	-	+
18	Ковальчук Г.В	-	+	-	-	+	-	-	+
19	Олійник О.О.	-	+	+	-	-	-	-	+
20	Селіванова Ю.В.	-	+	-	-	-	-	-	+
21	Бугай Н. О.	+	-	+	-	-	+	-	-
22	Варавка В. В.	+	-	-	-	-	+	-	+
23	Гриліцька А.В.	+	-	-	-	+	+	+	-
24	Височан О.С.	+	-	-	-	+	+	+	-
25	Несходовський І.С.	+	-	+	-	+	-	-	+
Всього:		10	14	1	7	7	5	5	16

В таблиці 1 наведено узагальнені групи проблем, що є актуальними для проведення дисертаційних досліджень та потребують подальшого дослідження. Серед проведених досліджень виділено групи проблем в частині сутності поняття, класифікації, документування, відображення в звітності, управління, обліку, контролю, аналізу та оптимізації грошових потоків.

Як бачимо, найбільша кількість досліджень пов'язана з питаннями управління грошовими потоками, також серед них розглядаються питання управлінського обліку грошових потоків. Дослідженням проблемних питання в своїх роботах займалися: Жалко О.В. – досліджував механізм управління грошовими потоками інвестиційної діяльності, Перловська Н. В. займалась

системі бухгалтерського обліку, хоча на сьогодні в Україні не має загальноприйнятої методики обліку грошових потоків, але інформацію про них можна знайти в облікових даних в частині розрахунків, а саме надходження і витрачання грошових коштів. Питанням обліку і контролю грошових потоків не приділяється належної уваги, оскільки деякі науковці взагалі не розглядають грошові потоки, як об'єкт обліку, а розглядають їх як один із елементів аналізу діяльності підприємства, а контроль як елемент управління грошовими потоками. Проте, це не зовсім правильно, оскільки, для проведення аналізу грошових потоків необхідно проводити додаткові розрахунки, додатково витрачати час та ін. При формування правильної системи обліку і контролю можна налагодити ефективну систему формування достовірної інформації про грошові потоки і своєчасно контролювати їх правильність відображення та формування, що дозволить швидше проводити аналіз діяльності підприємства, а також забезпечити ефективне управління грошовими потоками та попередити неплатоспроможність підприємства. Питання обліку і контролю грошових потоків є дуже важливим і потребує більшої уваги в дослідженнях науковців.

Розглянувши і проаналізувавши наукові статті та проблемні питання, розглянуті в них, необхідно дослідити дисертаційні роботи науковців, в яких проведено дослідження та досить глибоко розглянуто проблемні питання, пов'язані з грошовими розрахунками та грошовими потоками, запропоновано науково обґрунтовані шляхи та методи їх вирішення. У табл. 1 згруповано і наведено групи проблем, що досліджують науковці в дисертаційних роботах.

проблемами моніторингу управління грошовими потоками, Долгальва М.О., Драч В.І., Крічевець К.О., Ковальчук Г.В., Олійник О.О. розглядали управління грошовими потоками в різних галузях підприємницької діяльності. Крім управління грошовими потоками, в даних роботах розглядався аналіз, як одна з його складових. В даних роботах науковці розробляли і запропонували власні системи аналізу та управління з врахуванням особливостей певних галузей. Ми вважаємо, що наведені в роботах теоретичні розробки, будуть корисними для їх використання на практиці. Оскільки від вдалого управління залежить ефективність діяльності підприємства і його прибутковість.

Також увагу науковці приділяють питанням документування, обліку і контролю грошових потоків, оскільки саме через облік і контроль формується вся необхідна інформація для проведення аналізу та управління грошовими потоками, хоча ці питання є недостатньо дослідженими. Дані питання у своїх роботах розглядали: Н.О. Бугай, В.В. Варавка, О.С. Височан, А.В. Гриліцка, І.С. Несходовський. Кожен із дослідників вносив власні пропозиції: Бугай Н. О. – вперше структурував елементи системи первинного обліку та внутрішньогосподарського контролю, Варавко В.В. – розроблено організаційні засади управлінського обліку руху грошових коштів, Гриліцка А.В. розробила методику обліку грошових коштів, Височан О.С. уперше запропонувала методику заповнення звіту про рух грошових коштів, Несходовський І.С. вперше розробив теоретико-методологічні засади обліку електронних грошей та інше.

Недостатню увагу придано питанням аналізу грошових потоків та питанням оптимізації грошових потоків. Це пов'язано з тим, що дані питання розглядаються у складі управління грошовими потоками, як одні з основних складових управління. Дану групу проблем розглядали: Шевчук В.Р., Драч В.І. Крічевець К.О. та інші. Зазначені дослідники зробили наступні розробки: Шевчук В.Р. визначив напрями та порядок проведення ретроспективного аналізу грошових потоків, Драч В.І. розробив механізм оптимізації грошових потоків, Крічевець К.О. розробив методику коефіцієнтного аналізу грошових потоків підприємства та інше.

Найменшу увагу придано питанням, пов'язаним з відображенням у звітності. Дане питання розглянуто в

Таблиця 2. Періодична література за період з 2011-2013 р.

№	Автор	Питання які розглядаються у періодичних виданнях за 2011 – 2013 р.						
		Касові операції	Документування	Відображення на рахунках	Операції на рахунках в банку	Інвентаризація	Звітність	Штраф-ні санкції
Газета "Все про бухгалтерський облік"								
1	В. Рорат [19]	+	-	-	-	-	-	+
2	Т. Валентинова [4]	+	-	-	-	-	-	+
3	В. Кропивниць [11]	+	-	-	-	-	-	+
4	В. Рорат [17]	+	-	-	-	-	-	+
5	В. Рорат [18]	+	-	-	-	-	-	+
6	А. Сумський [20]	-	-	-	-	+	-	-
7	О. Алексевич [1]	-	-	-	-	+	-	-
8	Т. Валентинова [2]	-	-	-	+	+	-	-
9	А. Литвинов [13]	-	-	-	+	-	-	-
10	В. Кропивниць [11]	-	-	-	+	-	-	-
11	Ю.Іванченко [9]	-	+	-	-	+	-	+
12	О. Кузьменко [12]	-	-	-	-	-	+	+
13	Т. Нижник [14]	+	+	-	-	-	-	-
14	Ю. Іванчеко [8]	-	-	+	-	+	-	-
15	Т. Валентинова [5]	-	-	+	-	-	-	-
16	К. Гуттарц [7]	-	+	-	+	-	-	-
17	Т. Валентинова [2]	+	-	+	-	-	-	-
18	В. Рорат [17]	-	+	-	-	-	-	+
19	Т. Валентинова [5]	+	+	-	+	-	-	-
20	Т. Валентинова [3]	+	+	+	-	-	-	+
21	С. Пісочний [16]	+	+	-	-	-	-	-
22	С. Чельтер [21]	-	-	-	-	-	+	-
Журнал "Бізнес" №15 09.04.12								
1	О. Охрименко, О. Пасхарев [15]	+	-	-	+	-	-	
2	Д.Гриньков [6]	+	-	-	-	-	-	
Всього:		12	7	4	6	5	4	9

В наведеній табл. 2 виділено групи практичних проблемних питань, як розглянуті в періодичних і практичних журналах. Як бачимо найбільша увага приділяється питанням пов'язаним з готівкою, готівковими розрахунками та операціями пов'язаними з касою. А також велику увагу придано розгляду можливих штрафних санкцій. Дані питання висвітлено у статтях В. Кропивницького, Т. Валентинової, В. Рората, Ю. Іванченко та інших. Це пов'язано, насамперед, з тим, що саме облік в касі, обіг та розрахунки готівкою є досить регламентованими і мають велику кількість законодавчих обмежень, що можуть привести до застосування

роботах Височан О.С., Гриліцка А.В., Шевчук В.Р., Соколова А.А. Можливо це пов'язано, з тим, що дане питання розглядається в частині облікового відображення. В розглянутих роботах питання звітності розглядається в частині формування звітності підприємства, методів її складання та аналізу інформації яку можна отримати. Дослідниками розроблені рекомендації, щодо формування та її заповнення. Але дане питання заслуговує на приділення уваги, оскільки звітність є необхідною для підприємства та обов'язковою для подання до відповідних органів та її оприлюднення. Враховуючи постійні зміни, що відбуваються в законодавстві в частині звітності, дане питання потребує детального вивчення та дослідження.

Розглянувши дисертаційні роботи та наведені в них дослідження пропозиції науковців щодо вдосконалення обліку, аналізу, контролю та управління, ми можемо зробити наступні висновки, про важливість розглянутих питань та необхідність використання отриманих результатів, а також здійснення подальших досліджень та розробок.

Після розгляду наукових статей, та дисертаційних робіт, які дають змогу оцінити ситуації, щодо теоретичних дослідження і розробок науковців, необхідно розглянути і дослідити практичну сторону вище зазначених проблемних питань. Оскільки теорія без практичного застосування є непотрібною, а формування теоретичних розробок без визначення практичних проблем є недоцільним. Тому, для цього розглянемо періодичні видання, в яких наведені проблеми, що виникають в системі обліку, контролю, аналізу та управління на практиці. Практичні питання, що розглядалися в періодичних виданнях узагальнено в табл. 2.

штрафних санкцій. Тому дані питання найчастіше піднімаються і висвітлюються у статтях. На нашу думку, саме для цього підприємствам необхідно правильно організовувати облік в касі та облік розрахунків, і постійно та належним чином контролювати облік в касі та грошові розрахунки готівкою.

Розкриття питання інвентаризації і обліку безготівкових коштів, і розрахунків в практичних періодичних виданнях небагато статей. Можливо це пов'язано з тим, що з даними питаннями на практиці не виникає серйозних проблем, оскільки безготівкові розрахунки, окрім підприємства контролює банк, а

інвентаризацію, крім обов'язкового її проведення, здійснюється на розсуд підприємства. Дані питання висвітлено в статтях Т. Валентинової, А. Литвинова, В. Кропивницького. Проте інвентаризація є важливою частиною проведення внутрішнього контролю, що попередить порушення і допоможе вчасно виявити недоліки обліку та проблемні аспекти.

Також велику увагу приділено питанням документування, оскільки це важлива складова і елемент для відображення в обліку. Дані питання розглядали С. Пісочний, Т. Валентинова, В. Рорат та інші. Більшість проблемних питань пов'язано із заповненням документів, документообігом. Тому виникає необхідність розгляду документообігу, та формування документів на підприємстві на основі яких здійснюється облік.

Ще одне дуже важливе питання, пов'язане з відображенням інформації у фінансовій звітності. Дане питання розглянуто С. Чельтером, І. Шершуном. У даних статтях наведені пояснення та рекомендації, щодо заповнення звіту про рух грошових коштів. Особливо важливим це питання стало у зв'язку з прийняттям НСБО 1 та переходом на міжнародні стандарти складання фінансової звітності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В результаті проведеного дослідження наукових статей, дисертаційних робіт, практичних статей, можна зробити наступні висновки, щодо наявних проблем обліку і контролю грошових розрахунків, коштів та потоків, а також про запропоновані шляхи їх вирішення. Найбільшу увагу дослідники приділяють питанням управління грошовими потоками, також розглядають питання сутності поняття та аналізу грошових потоків. А найменшу увагу приділено питанням обліку і контролю грошових розрахунків і потоків. Узагальнюючи розглянуті проблемні питання, ми можемо побудувати ієрархію проблем. Хоча найбільшу увагу науковці приділяють питанням управлінню грошовими потоками, ми вважаємо, що ієрархію проблемних питань необхідно починати будувати з питань неоднозначність сутності поняття, яка породжує проблеми в управлінні. А це відбувається через недосконале формування облікової інформації про грошової потоки та контроль за ними. Що зумовлено неоднозначністю визначення, яке не дає можливості точного відображення, робить не можливим чітко визначити складові, які входять до даного об'єкту, і як наслідок ускладнює формування облікової інформації та її контролю. Наступна проблема – аналіз грошових потоків, неповнота отриманої інформації, ускладнені процеси аналізу. І як завершення і підсумок виявлених проблем, ми маємо не правильні управлінські рішення. На основі цього, ми вважаємо, що для ефективного використання коштів та управління грошовими потоками, необхідно приділити більшу увагу дослідженю проблем пов'язаних з тлумаченням сутності поняття грошові потоки та формування точної і достовірної інформації про них в системі бухгалтерського обліку, а зважаючи на практичні проблеми, що висвітлені у практичних періодичних статтях – постає необхідність дослідження та вдосконалення системи внутрішнього контролю грошових коштів, розрахунків та потоків підприємства.

Список використаних літературних джерел:

1. Алексевич О. Облік надлишків та нестач готівки у касі / О. Алексевич // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – № 96.
2. Валентинова Т. Інвентаризація безготівкових коштів: рекомендації щодо проведення / Т. Валентинова // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – № 96.
3. Валентинова Т. Інкасація готівки: що потрібно знати / Т. Валентинова // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2011. – № 23.
4. Валентинова Т. Розрахунки готівкою понад 10000грн: Як діє обмеження / Т. Валентинова // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – № 96.
5. Валентинова Т. Розрахункова квитанція: обов'язкові реквізити / Т. Валентинова // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – № 35. – 40 с.
6. Гриньков Д. НБУ планує обмежити рух готівки в країні / Д. Гриньков // Журнал "Бізнес". – 2013. – № 3.
7. Гуттарц К. Розрахунки електронними грошима: документальний бік / К. Гуттарц // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – № 1. – с. 32.
8. Іванов В.К. Сутність платоспроможності промислового підприємства / В.К. Іванов // Вісник економічної науки України. – 2009. – №2.
9. Іванченко Ю. Правила інвентаризації розрахунків / Ю. Іванченко // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – №96.
10. Кропивницький В. Ліміт каси: розраховуємо і встановлюємо / В. Кропивницький // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – № 96.
11. Кропивницький В. Електронні гроши: бухгалтерський і податковий облік/ В. Кропивницький // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012 . – № 67.
12. Кузьменко О. Як закрити розрахунки з ПДВ після аннулювання реєстрації/ О. Кузьменко // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012. – № 114.
13. Литвинов А. Електронні гроши перве знайомство/ А. Литвинов // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2011. – № 95.
14. Нижник Т. Касові апарати і розрахункові книжки: застосовуємо правильно / Т. Нижник // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2013. – №17-18.
15. Охрименко О. Чи варто повністю виводити із обігу готівку? / О. Охрименко, О. Пасхарев // Журнал "Бізнес". – 2012 . – № 15.
16. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] – Київ: Центр навчальної літератури, 2007.
17. Рорат В. Адміністративні штрафи за порушення касової дисципліни / В. Рорат // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012 . – № 96.
18. Рорат В. Порушення касової дисципліни Санкції за Указом Президента № 436 / В. Рорат // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012 . – № 96.
19. Рорат В. Розмінна монета в Касі: Облік і використання / В. Рорат // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2011. – № 23.
20. Сумський А. Інвентаризація каси / А. Сумський // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2012 . – № 96.
21. Чельтер С. Звіт про рух грошових коштів / Чельтер С. // Газета "Все про бухгалтерський облік". – 2013. – № 8. – с.28

КУЗЬМИН Дмитро Леонідович – кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Житомирського державного технологічного університету.

Наукові інтереси:

- бухгалтерський облік і право;
- організація матеріальної відповідальності.

Стаття надійшла до редакції: 25.04.2013 р.